ТЕЈМУР ЕЛЧИН
Тоғрул бабанын нағыл ағаҹы

Нағылларын биличиси,
Биләндәрәм!

Мәликмәммәд мәктәбини
Битирмишәм,
Мән нағылчы бачымы да
Кәтирмишәм.

Сандыгчадан бир гыз чыхды
Күлә-күлә.
Бәнзәјирди әлиндәки
Гызылкүлә.

Сачы гара, гашы гара,
Көзү гара.
Һеј бахырды хурчундакы
Нағыллара.

Чох зәрифди, инчә иди
Әл-ајағы,
Сачларындан сүрүшмүшдү
Калағајы.

— Таныш олаг:
Мән—Әсмәрәм.
Нағыл десәм —
Тәләсмәрәм.

Бабам тәки
Нағылчы јох:
Нағыл билир
Һамыдан чох.

Кәлиб сизә
Бу күн гонаг.
Гулаг асын,
Данышачаг.

Куклалар мат галмышдылар:
Евдә һәр шеј дәјишмишди
Бирдән-бирә...
Һејран-һејран бахырдылар
Каһ Чыртдана, каһ Әсмәрә.
Каһ да Нағыл Сәмәндәрә.

Тоғрул баба нағыл деди
Ширин-ширин, ноғул кими.
Нағыл дејән вармы инди
Бабалардан Тоғрул кими?!

— Нечә нағыл данышды о?
— Сајмадым һеч!
Ешидәнләр: — Даныш! — деди,
Дојмады һеч.

Нағыллары рәнкбәрәнкдир,
Әтирлидир,
Нағыллары гәрибәдир,
Сеһрлидир.

II. КИЛИМЧИ

Гыз галасы јанында
Һамы вериб баш-баша,
Јенә кәлиб килимчи,
Тамаша вар, тамаша

Бајрамдыр, ел бајрамы,
Һарда вар бу мәнзәрә?
Килимин дөврәсиндә
Ијнә сал, — дүшмәз јерә.

Јерсиз галан ушаглар
Бахыр Гыз галасындан:
Көрән нә чыхачагдыр
Килимин арасындан?

Пәрдә салыб ағ булуд,
Үстүндә Зүмрүд гушу.
Галанын башы үстдә
Көјәрчинләр учушур.

Әл-голуну ојнадыб
Данышдыгча килимчи,
Чамаат «ваj, ваj» деjир,
Гызышыр килим ичи.

Зурна гуртаран кими
Дилә кәлир телли саз.
Килимдә башланыр тоj,
Белә тоj һеч тапылмаз!..

Гыз галасы jанында
Һамы вериб баш-баша.
Јенә кәлиб килимчи,
Тамаша вар, тамаша...

Јүјүрду Чыртдан —
Боју бир тикә —
Кирди хурчуна.
Бир нар чыхартды,
Өзүндән јекә.

Тоғрул бабаjа
Узатды нары.
О да чағырды
Тез ушаглары:

— Бүтүн дәчәлләр
Кәрәк јығыла,
Мән дә башлаjам
Тәзә нағыла...

Башланды нағыл.

III. НАР БАҒЫ

Гәдимләрдә
Бөјүк бир ел-оба варды,
Гаранлыглар ичиндә о
Јашаjарды.
Оғурлаjыб апармышды
Гара девләр күнәшини,
Сөндүрмүшдү чох евләрин
Очағыны, атәшини.

Хәбәр тутуб,
Јол үстүнә
Јығышмышды гочалар.
— Деjирләр ки, јенә күнәш
Кәтирмәjә кедән вар!

— Кимдир көрән?
— Күнәр адлы бир ушаг!
— Девләр ону
Сәрчә кими боғачаг!
— Јох, икиддир,
Үмидимиз онадыр.
— Күнәш онун
әлләриндә доғачаг!
Гучаглаjыб нәвәсини
Баба белә деjирди:
«— Кедәр-кәлмәздир» бу јол —
Горхаглардан өтәри.
Горхма, кет, үрәкли ол!
Јадда сахла сөзүмү,
Тилсимләри парчала,
Күнәшлә гаjыт дала!..

Күнәр сәсләнди: — О — һooj!
Дәрәләрдән сел кими,
Тәпәләрдән јел кими
Учуб кәлди Гызылгуш.
Онун адыјмыш Оһоj.
Гуш деjилди елә бил,
Адам тәк билирди дил.
— Учаг, учаг! — деjирди;
Ишыглы көзләријлә
Көрдүјүнү јејирди.
Гылынч бағлады Күнәр,
Галхан алды әлинә.

Гара девләр јығышачаг,
Төкүләчәк
Адамларын ганы наһаг.

Күнәр нары вурду јерә,
Парчалады.
Ичиндән бир сәрчә учду,
Гызылгушун
Чајнағына кәлиб дүшдү.
Дөрдбујнузун чаны сәрчә.

— Сағ ол, чаван!
Сән ојатдын бу гызлары
Девин өлүм јухусундан.
Мәни дә сән етдин хилас.
Јахшылығын јердә галмаз.
Арзун нәдир, кизләтмә кәл!
Еләјәрәм она әмәл.

— Мән күнәши ахтарырам,
Зүлмәтдәдир елим, обам.
Бачарырсан, көмәк елә,
Гајытмајым јары јолдан...

Кетди Нарчан,
Балача бир јашыл колун
Јарпаглары арасындан
Ики ири нар гопартды, —
Дағ лаләси, гыпгырмызы.
Јахын кәлди,
Күнәрә бир нар узатды:
— Көтүр, буну сән јејәрсән.
Күч кәләчәк голларына.
Туфанлара, човғунлара
Дүшәчәксән,
Шахталарда доначагсан,
Сән күнәши көрмәк үчүн
Аловларда јаначагсан.
Амма өлүм
Кәлмәјәчәк сәнә јахын,
Сахлајачаг сәни бу нар.
Көтүр, апар!

Габағына гоч кәләчәк,
Бир чүт, гоша,
Бујнузлаша-бујнузлаша,
Бири ағ гоч, бири гара.
Гара гочу гојма јахын..,
Ата[illegible]ини јары јолдан
Јенә зүлмәт дүнјасына,
Кечәләрин кечәсинә...
Мин ағ гоча,
Мөһкәм јапыш бујнузундан.
Ағ гоч сәни кәтирәчәк
Гаф дағынын әтәјинә.
Орда уча чинар битиб,
Дөврәсиндән кечән јоллар
Чохдан итиб —
Нә кәлән вар, нә кедән вар.
О чинарда јува гуруб
Зүмрүд гушу.
Јувасында — балалары.
Дәнәләрсән, бах, бу нары.
Бирчә-бирчә једирдәрсән
Балалара.
Әкәр јолда дүшсән дара
Көмәјинә кәләчәкләр.

Мәрчан нарын јарысыны
Сахлајарсан Зүмрүд гуша.
Ганадына алыб сәни
Апарачаг Күндоғуша.
Гаф дағынын зирвәсиндә
Көрүшәрсән
Күнәшлә сән.
Гајаларын арасындан
Гулағына сәс кәләчәк;
Кет јахына.
Зәнчирләнмиш бир чаваны
Көрәчәксән.
Јахшы-јахшы бир бах она.
Елә бил ки, јуху көрүр,
Инилдәјир.
Мағрур башы

Синəсинə һəрдəн дəјир.
Дөврəсиндə гыј вурубан
Гоча гартал күдүр ону.
Һəрдəн гонур дөшү үстə
Чајнағыјла парчалајыр,
Үрəјини дидир онун.

О зирвəјə чыхсан əкəр,
О чаванын зəнчирини
Гырыб атсан,
Чатачагсан истəјинə,
Онда, бил ки, сəн раһатсан:
Од верəчəк Күнəш сəнə.
Јолларына мəш'əл едиб
О оду сəн
Зүлмəтлəри говачагсан,
Елə ишыг верəчəксəн!..

Күнəр бахды узаглара
Көзлəриндə күн ишығы.
«Кəл!» — дејирди инди она
Јерин көјлə гарышығы,
Видалашды Нар бағыјла,
Ағачлары, торпағыјла.
Нар-гызларла сағоллашды.

— Сағ ол, Нарчан!
Нурла долсун
Бағын, бағчан,
Саламат гал!

— Сағ кет, сағ кəл,
Үзүағ кəл,
Уғур олсун,
Икид оғлан!

IV. ЧЫРТДАН ДАНЫШДЫ

— Инди дə Чыртдан
Данышсын кəрəк.
— Чох нағыл билир,
Башласын көрəк!

Чыртдан данышды:
— Мəн нə јоғурдум,
Нə дə ки, јапдым,
Бир күн һазырча
Бир көкə тапдым.
Вердим гартала,
Учдуг шимала.

Кəтирди мəни
Бузлу торпаға.
Јерə дүшүртдү
Гар јаға-јаға.

Ганадындан о
Ч[illegible]кди бир лəлəк.
Тапшырды: сахла,
Олачаг кəрəк.

Тəк-тəнһа галдым.
Əтраф—гар дүзү,
Сəс јох, сəмир јох,
Донуб јер үзү.

Дарыхдым јаман,
Нə јол вар, нə из.
Көрдүм галмышам
Тамам көмəксиз.

Сəс кəлди бирдəн, —
Зынгыров сəси.
Бахдым, көрмəдим
Дүздə һеч кəси.

Нə кечи көрдүм,
Нə гојун-гузу,
Көрдүм ағ гары,
Көрдүм ағ бузу.

Өзүм-өзүмə
Дедим: јухудур,

— Ојанмады?!
Су чиләјин үзүнә, су!
Ојаначаг.
Чәкиләчәк дев јухусу...

— Јохса јенә ојанмады?..
Галдырын тез ат белинә!..
Бағлајын бәрк, јыхылмасын,
Гылынҹ верин сиз әлинә!..

Ат тәрпәнди. Дүшдү гылынҹ.
Ојанмады чаван оғлан.
Ағыр-ағыр јериди ат.
Дүшмән көрүб, алды нишан.

Гыжһағыжла
Ох атдылар...
Домрул јенә ојанмады.

Кишнәди ат,
Ајағыны дөјдү јерә,
Кишнәртиси дајанмады.

Домрул ачды көзләрини,
Гәзәбләнди, дөндү ширә,
Чәкди нә'рә.

Гол-будаглы бир палыда
Әл атды о.
Вар күчүјлә дартыб јердән
Чыхартды о.
Бир дә нә'рә чәкди, нә'рә.
Јер титрәди, көј титрәди
Бу нә'рәдән.
Дүшмән гачды пәрән-пәрән.

О давада
Өлән өлдү, гачан гачды,
Билинмәди дүшмән нечә,
Һачан гачды.

Домрул дөндү евләринә.
Гара тутун көлкәсиндә
Јатды јенә...

VIII. НАҒЫЛ АҒАЧЫ

Нағыл бурда сона јетди.
Ешитмәдим,
Нәсә деди Тоғрул баба.
Нағылларын арасында
Гәрибә бир ағач битди:
Гол-гол иди будаглары,
Јамјашылды јарпаглары.

Нағылларын ағачыјды
Јашыл ағач.
Өзү дә бир нағыл иди
Нағыл ағач.

Бирдән кимсә тутду хәбәр:
— Һаны Чыртдан?
Јәгин гачыб.
— Бәлкә күсүб, чыхыб јаддан,
Ја хәтринә дәјән олуб?

— Дәчәллəрдән
Бәлкә ону дөјән олуб?

— Нијә кетсин ахы, Чыртдан?
Ким чыхардыб ону јаддан?

Чыртданы чох ахтардылар
Нағылларын арасында.
— Јенә һарда кизләниб о,
Нағылларын һарасында?

Аз галды ки, ағлашалар
Ушаглар да, куклалар да.
Күлдү бәркдән Тоғрул баба
Достларыны гојмады о
Јенә дарда,
Һим еләди ушаглара:
— Бахын ора!

Јејәндә дә, јатанда да
Охујур китаб.
Һәр суала китабларда
Ахтарыр чаваб.

Бир дә көрдүн һәким олуб,
Ағ халат кејир,
Ушаглара «Ајболит»и
Әзбәрдән дејир.

Јухусуна кирир тез-тез
Робинзон Крузо.
Узаг-узаг өлкәләрә
Сәфәр едир о.
Дејир, әкәр өзүнүн бир
Ракети олса
Һөкмән Јури Гагарин тәк
Учар космоса.

Ордан бахар јер үзүнә,
Көрәр һәр шеји,
Инсанлара хәбәр верәр
Оду, күләји.

Сәјјаһларын нә дәрди вар
Индики вахтда.
Јүз шәһәри кәзә биләр
Бирчә саатда.

Бир күн көрдүм фикрә кедиб,
Әлиндә гәзет.
Өз-өзүмә һөкм еләдим:
— Көмәјинә кет!

Тез сорушдум:
— Нә вар, Елшән,
Нә олуб сәнә?

— Африкада
Зәнчиләри гырырлар јенә.
Инчидирләр, өлдүрүрләр.
Јазыгдыр онлар.

Сусду бир аз. Сонра деди:
Сизә сөзүм вар.
Гулаг асдым. Мараглыјды —
Данышды Елшән.
Бундан сонра оланлары
Нәгл едирәм мән.

2. СӘЈАҺӘТӘ ҺАЗЫРЛЫГ

Нә вахтдандыр бизим сәјјаһ
Көрүр һазырлыг.
Бирчә күн дә кечирмәјир
Вахты бош јерә,
Бузовнада, бағларында
Дүзәлдир гајыг.
Истәјир ки, уча билсин
Гарангуш кими;
Әмр едәндә јерә гонсун
Јорулмуш кими.
Кечә, күндүз фикирләшир.
Јохлајыр, гурур,
Өлчүб-бичир, тапыб-сечир,
Мыхлајыр, вурур.
Јорулмајыр ишләмәкдән
Бу маһир уста.
Зүмзүмә дә едир бә'зән
Чох аста-аста.

Дүзәлтдији гајыг дејил,
Мө'чүзәдир лап.
Бу гајығын чох сирринә
Тапмырам чаваб.
Ад ахтарды, «Зүмрүд» сөзү
Кәлди хошуна.
Охшадыр өз гајығыны
Зүмрүд гушуна.

Каһ долдурур, каһ бошалдыр
Јол чантасыны,

М. Ф. Ахун... ад.
Азәрб. Респ...
КИТАБХАН...
118444

6. СӘҺӘР ТӘЗӘ АЧЫЛЫРДЫ

Сәһәр тәзә ачылырды,
Уҹалырды јаваш-јаваш
Африканын башы үстә
Гызыл күнәш...
Нә көрмәди бизим сәјјаһ
Бу јолларда?
Африканын довшанлары
Кизләнмишди сых колларда,
Чаггаллары улашырды,
Пәләнкләри далашырды,
Ағлашырды мејмунлары.
Бизим сәјјаһ
Көрмәмишди һеч бунлары.
Бекемотлар
Батаглыға батмышдылар,
Көрүнүрдү бурунлары;
Филләр, ширләр јатмышдылар,
Көрмүрдүләр,
Мешәдәки ојунлары.

Ачкөз, азғын гориллалар
Дәстә-дәстә
Мешәләрә долурдулар;
Ағ гушлары, көј гушлары,
Тутиләри, бајгушлары,
Дурналары, лејләкләри,
Довдаглары, өрдәкләри
Тутан кими
Дидирдиләр, јолурдулар.
Кәзирдиләр һәр тәрәфи
Гарыш-гарыш.
Ағачларын арасында,
Гајаларын архасында,
Торпагдакы,
Будагдакы
Јуваларда
Гориллалар апарырды
Бәрк ахтарыш.
Зүрафәләр
Бојланырды ора-бура,
Мат галмышды зебрләр лап
Мешәдәки вурһавура.
Ири, гара гарышгалар
Кәләнләри,
кедәнләри
күдүрдүләр.
Ким јыхылса,
тез јығышыб,
Бирчә анда дидирдиләр.

Елә бил ки, јухудајды
Бизим сәјјаһ
Көзләринин габағындан
Чәкилмирди бир ан Тимсаһ.
Јол кедирди,
Јанынча да Дәвәгушу,
Дарыхырды —
Јанында јох бир тај-тушу.
Гәзәбләниб данышырды
Өз-өзүјлә,
Тимсаһы о көрсүн кәрәк
Өз көзүјлә!

7. ТИМСАҺА БАХ!

Онлар хејли јол кетдиләр,
Јүјүрдүләр, өтүшдүләр,
Нил чајынын
саһилинә јетишдиләр,
Гумлу саһилә.
Тимсаһ бурда узанмышды;
Од јағырды көзләриндән.
У-зун,
Јо-ғун.
гујруғуну

Чајдан кәнара атды.
Афәрин, белә сәјјаһ!

Гојуб гачды горилла,
Гачды бахмадан дала.
Дәвәгушу учурду
Севинчиндән аз гала:
Балаларыны даһа
Вермәјәчәк Тимсаһа!
Кәлди бујнузлу кәлләр,
Онлар да көзләмишди.
Африкада бу күнү,
Ким билир нечә илләр.
Кечмишди Тимсаһ әлә!
Һарасыјды бу һәлә?!
Гујруғуну тәрпәдиб
Тез-тез јерә дөјүрдү
Ағзы олса да бағлы
О һамыны сөјүрдү.

Кәлиб бир дәстә мејмун
Лағ едирди Тимсаһа,
Чығырырдылар: — һа, һа!
Бахын бу падшаһа!..

Елшән алды әлинә
Кәтирдији мишары,
Истәди ки, Тимсаһын
У-зун, јо-ғун
гујруғуну доғрасын.
Доғрасын
буғум-буғум.
— Јох, јох! Ону өлдүрмәјәк!
Бу Тимсаһы
Һамы кәлиб
көрсүн кәрәк!

Чағырды о зәнчиләри,
Тимсаһы тез зәнчирләди.
Нил чајынын саһилиндә
Дүзәлтдиләр јекә гәфәс —
тимсаһхана,
Сүрүдүләр јыртычыны
Ичәријә,
Бағладылар гапыны тез.

Шәрт гојдулар:
Африкаја кәлән һәр кәс
Кәрәк дуруб бахсын она,
Көрсүн кимдир о јыртычы,
Нијә јејиб ушаглары?!
Нијә? Нијә?!

9. САҒ ОЛ, СӘЈЈАҺ!

Зүлмәтистан торпағынын
Инсанлары,
Һејванлары
Хәбәр тутуб гајыдырды
Узаглардан.
Кәлирдиләр.
Нил чајынын саһилинә,
Билсинләр ки, о јыртычы
Кими јејиб ушаглардан.
Ким сағ галыб,
Ким һарададыр,
Мешәләрдә, дағлардадыр,
Ахтарсынлар,
тапыб евә
кәтирсинләр
севә-севә.

Там-там чалыб.
Рәгс едирди сағ галанлар,
Бир вахт орда, өз евиндә
Тимсаһлара јем оланлар,
Бир ағыздан дејирдиләр:

— Сағ ол, Елшән!
Гочаг сәјјаһ!

Гәһрәмансан, икидсән!
О залымын пәнчәсиндән
Хилас етдин бизи сән.
Сағ ол, сәјјаһ!
Сағ ол, сағ ол!

Тимсаһын һеч
Галмамышды ағлы, һушу.
Севинчиндән
Ағлајырды Дәвәгушу.
Гориллалар әкилмишди,
Гачмышдылар ијрәнчиләр.
Көј үзүндән
Гара булуд чәкилмишди.
Там-там чалыб ојнајырды
Һеј зәнчиләр.

Үч ил, үч ај
О јерләрдә галды Елшән.
Гардаш олду зәнчиләрлә,
Бош сәһрада
көмәкләшиб
Бөјүк бир бағ салды Елшән.
Әкди хурма, зејтун, банан.
Гајыданда Вәтәнә о,
Салхым-салхым үзүм дәрди
(Јадындамы
Једди чубуг апармышды
Бузовнадан),
Пај кондәрди
Африкалы ушаглара:
Һәм ағ шаны, һәм дә гара
Дәрбәндини пајлады о
Аналара, аталара,
Кишмиши дә —
гочалара.

Сәјјаһ Елшән данышдыгча
күлүр көзү.

Дүзәлтдији гајығы да
Көстәрибдир мәнә өзү.
Инди дурур Бузовнада.
Мәндән башга
о гајығы
Көрән јохдур Бузовнада.
Әһвалатдан дөрд ил кечир.
Елә бил ки, дүнән имиш.
Африкаја кедән сәјјаһ,
Бәли, бизим Елшән имиш.
Дәрманлар да, тохумлар да
Галыб орда —
Африкада.
Көрәнләр вар:
Бизим Елшән көзәл бир бағ
салыб орда —
Африкада.
Олуб о јер — Күнәшистан
Ким инчијәр
Елшән кими јахын достдан?!
Ону тез-тез салыр јада
Африканын зәнчиләри
Африкада.

Таныдынызмы
Бизим сәјјаһы?
Африкада о
Тутуб тимсаһы.

Африкада чох
Кәзиб, долашыб,
Сәһралар көрүб,
Дағлардан ашыб.
Таныдынызмы?

Кара кәлмәди.
Чәкилсин кәрәк,
Әјилиб о бәрк!

— Нә чәтиндир,
Нә чәтиндир,
Нә чәтин...

Мисмар чыхмыр,
Әјри мисмар
Бәрк јапышыб
Тахтадан,

Бәс һардадыр
Кәлбәтин?!

— Мисмара бах:
Әјри-үјрү.
Гопуб башы,
Кедиб бөјрү.

Кәлбәтинин ағзында о
Хырчылдады, хырылдады,
Чыхан кими
Зибилләјә фырылдады.

БАРЫШДЫ МӘРЧАН

Јенә так-ка-так,
Јенә так-ка-тук.
Ев һазыр дејил,
Иш кедир һәлә.
Мәрчан гучагда —
Кеф едир белә.

Бирдән көрүнду Гаплан
Чыхыб пусгудан.
Зиңкилдәди, улады,
Гујруғуну булады.
Бу далашган, дәчәл ит
Дурду динмәзчә, сакит.
Хејли бахды Мәрчана,
Сонра уста Вүгара,
Бир дә уста Елшәнә.
Елә бил јалварырды:
— Бир ев дә тикин мәнә!»

Һеч кәс бахмырды она,
Сакит дурмуш Гаплана,
Ишләјирди усталар,
Ев тикирди Мәрчана.

Вүгар јонан тахталары
алды Илгар,
Бир-биринә
чалды Илгар.

Дүзәлтди Мәрчана
Гәшәнк чарпајы,
Һеч мағазада
Тапылмаз тајы.
Кәсди так-ка-так,
Ев һазыр олду!
Сән бир евә бах!

Охудулар
усталар:
— А мәрчан,
Бығлы Мәрчан,
Үз-көзү
Јағлы Мәрчан!

Дүш гучагдан
Кәл бура,
Бығыны
Бура-бура.

А Мәрчан,
Бығлы Мәрчан,
Үз-көзү
Јағлы Мәрчан!

Тез-кәл, тез кәл,
Бах севин:
Һазырдыр
Сәнин евин!

— Фариз, јүјүр, Мәрчанын
Дөшәјини тап, кәтир,
Чырылан јери олса,
Ијнә кәтир, сап кәтир!

Мәрчан бахды,
Мијолдады,
Гујруғуну булады.
Пишик «Сағ ол!» — дејирди.

— Гач, хөрәк кәтир, Вүгар,
Јохса Мәрчан ач галар!
Мәрчан јенә
Мијолдады,
Гујруғуну булады,
Јә'ни «Разыјам» деди.

— Елшән, гатыг тап,
Тез ол, Мәрчана.
Онун пајыны
Вермә Гаплана!

Фариз дөшәк далынча,
Вүгар хөрәк далынча,
Елшән гатыг далынча,
Илгар јастыг далынча
гачдылар.
Гаплан да көтүрүлдү,
Гачыб һараса кирди.
Мәрчанын дөшәјини
Өзү тапыб кәтирди.
Лаһләјирди дәчәл ит,
Дуруб бахырды сакит.
Бахырды һеј Мәрчана,
Сөзү вар иди она.

Мәрчан көрдү Гапланы
Мијолдады: ми-јо-о!
Гаплан әјди башыны.
Инди утанырды о.

Јавашча һүрдү Гаплан:
— Ах-ах,
Ах-ах-ах!
Јәгин Гаплан дејирди:
«Кәл, кәл, Мәрчан,
Барышаг!»

Пишик дә мијолдады,
Гујруғуну булады.
Тез, севинә-севинә
Гачыб кирди евинә.

Ев нә ев, тәзә!
Пишик кәрәкдир
Бу евдә кәзә!

Тәзә кәрпичи,
Тәзә тахтасы,
Кар етмәз она
Гышын шахтасы.
Ев нә ев, тәзә!
Пишик кәрәкдир
Бу евдә кәзә!

Дөрд дост:
Елшән, Фариз, Вүгар,
Бир дә Илгар
Сөзләриндә дурдулар,
Бир саатда ев тикдиләр,
Пишијә ев гурдулар.

ЖАЛӘ

Балача достларымдан
Бириси дә Жаләдир.
Гашы, көзү—гапгара,
Јанаглары лаләдир.

Рәссамдыр, шәкил чәкир,
Чәкир еви, ағачы,
Дағы, чөлү, ушағы
Чәкир бу кичик бачы.

Һамы ону чох севир,
Ағыллыдыр, көзәлдир,
Қарызлардан, парчадан
Нә истәсә дүзәлдир.

Һәр күн кедир бағчаја,
Чохдур орда достлары;
Дарыхыр көрмәјәндә
Бәнөвшәни, Илгары.

Күл-чичәкдир елә бил,
Тәртәмиздир үст-башы.
Амма һәрдән әлләри
Рәнкләринә булашыр.

Балача достларымдан
Бириси дә Жаләдир.
Меһрибандыр һәмишә,
Нәғмәли шәлаләдир.

КҮЛ АНАСЫ

Бир күн Туран бабасыјла
Су верирди күлләрә.
Күлләр тез-тез баш әјирди
Сују төкән әлләрә.

Әтирләниб, чәтирләниб
Күлүшүрдү чичәкләр;
Көјәрирди көј јарпаглар,
Гызарырды ләчәкләр.

— Мән күлләрин анасыјам!
— Нәдән билим, ај Туран?
Буну кимдән ешитмисән?
Кимдир буну ујдуран?

— Су верирәм күлләрә мән,
Гојмурам ки, јаналар.

— Һә, билирәм көрпәләрә
Сују верәр аналар...
Бирдән күлләр бүзүшсәләр,
Үшүсәләр сојугдан,
Нејнәјәрсән, ај Туран?

— Кәтирәрәм евимизә,
Өз јанымда сахларам.
Үшүмәзләр, бүзүшмәзләр,
Күлләримә бахарам,
Гојмарам ки, кәпәнәкләр
Күлләрими јејәләр.

— Билдим, Туран!
Кәрәк күлләр дил ачалар,
Сәнә ана дејәләр!

БАБА ВӘ КӨРПӘ АЛМА АҒАЧЛАРЫ

Баба ағач әкирди,
Көрпә иди ағачлар.
Нәвәләр сорушурду:
— Нә вахт јетишәр алма,
Һачан еләрик нүбар?

— Көзләјин, әзизләрим,
Көзләјин нә чох, нә аз:
Кечсин доггуз сојуг гыш,
Кечсин доггуз илыг јаз.

Сорушурсунуз һачан?
Көзләјин, әзизләрим,
Онунчу пајызачан.

— Баба,ај баба, бәс сән
О вахта галачагсан?
— Башга адамлар галар,
Мән өзүм галмасам да.
Хош бир сөз илә онлар
Мәни дә салар јада.

ПАЈЫЗ ЧЫРТДАНЫ

— Нә олуб, кәндчи-чыртдан,
Јыртылыбдыр пенчәјин,
Шалварынын дизләри?

— О шалвар-пенчәкдә мән
Һәм әкирәм, бичирәм,
Дашыјырам дәрзләри.

Гыш кәлди, кејиниб аг,
Ипәк палтары јумшаг,
Дүздә совурур гары —
Дәнәләри мирвары.

Нијә дә кәзмәсин гыш
Ахшам чөкүнчә јерә,
Ахы, чыртдан дән јығыб,
Долдуруб евчикләрә!

Сојугдан үшүдү
Һавалар
Чүјүр нә јем тапды,
Нә дә бир исти јер.

Һеч кәси јох иди
Кәлә тез көмәјә.
Дағларда тапмырды
О бир шеј јемәјә.
Шахталар адамы
Доғрајыб-кәсирди.
Чүјүрсә ач иди,
Ачындан әсирди.

Көрүнду тез күләк,
Чығырды о бәрк-бәрк:
Лап әлдән дүшмүсән.
Јахшыча гулаг ас...
Шәһәрдә мәним бир
Танышым, достум вар:
Ады да Алимдир.
Балача оғландыр.
Јәгин ки, јатыбдыр.
Кет инди онлара
Гапыны јаваш дөј
Тез дуруб ачачаг,
Исти јер верәчәк,
Јем тапыб гојачаг.
Гаршына о, көмкөј.

Балача чүјүр
Гајадан енди.
Тәләсирди о
Шәһәрә инди.
Ачмышды јаман.
Үшүјүрду бәрк.
Алимкили о
Өзү тапды, тәк.

Кечә сәрт иди,
Човғунлу, сојуг.
Чүјүр гапыны
Бујнузларыјла
Дөјүрду туг-туг!
Чырмаглајырды
Ајагларыјла.
Пычылдајырды
Горхудан әсән
Додагларыјла:

— Мәнәм, мән, чүјүр,
Донмушам, ачам.
Көмәк ет мәнә,
Танымасан да.
Сәнә мөһтачам.

Алим гапыны
Тәләсик ачды.
Чүјүру көрчәк,
Јухусу гачды.
— Кәл, чырпым сәни.
Үстүн гардыр, гар!
Дәјди чүјүрүн
Сојуг үзүнә
Исти јанаглар
Тир-тир әсирди
Чүјүр горхудан.
От да кәтирди
Чәлд бизим оғлан...
— Гышда от? Һардан?
— Олур нағылда
Һәр чүр мө'чүзә.
Одур хош кәлир
Нағыллар бизә.

...Исти отагда
Алимлә чүјүр
О баш-бу баша
Гачыр, јүјүрүр.
Достдурлар јаман,
Әзиз, меһрибан.

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

МӘНЗУМ НАҒЫЛЛАР

Тоғрул бабанын нағыл ағачы . . 3
Сәјаһәт (*мүасир нағыл*) . . . 16
Күсдү, барышды Мәрҹан (*әһвалат*) 26
Тук-тук, так-так! (*нағыл-сәһнәҹик*) . 32

ШЕ'РЛӘР

«Көјәрчин» 36
Балача Күнаја 8 Март тәбрики . 36
Нијәчик 36
Күлүш вә Күмүш 38
Жалә 39
Күл анасы 39

ЈЕНИ ТӘРҸҮМӘЛӘР

Јан Рајнис

Гызыл јумаг 40
Тәкбәтәк дөјүш 40
Торағај охуду 41
Бүлбүл 41
Чәмәнликдә 41
Гар-ана 41
Гонаглыг 42
Нохуд әмининн тәрс ушаглары . . 42
Бачылар 42
Баба вә көрпә алма ағачлары . . 43
Пајыз чыртданы 43

Лев Квитко

Јелләнчәк 44
Кичик чај 44

Гајсын Гулијев

Гурумуш чинарын нәғмәси 45
Дағ чајынын нәғмәси 45
Кичик нәғмә 46
Гыш нағылы 46
Гар нағылы 48
Күнәш нағылы 49
Оғлан вә бузов 50
Оғлан вә чәпишләр 51

Јелена Блакинина

Алјонушка — Алјоначыг 52

Григори Вијеру

Матрос көјнәји 53
Апар өзүнлә 53
Ајы 54
Анамын күлү 54
Довшанлар мәктәбиндә 54
Чыхды јадындан 54
Гызчығаз 55
Кирпи вә барабан 55
Илбиз 55
До, ре, ми 56
Охујурам өз-өзүмә 56

Газим-бег Багандов

Кәндимиздә гыш 57
Лајла 57
Кимә нә верәрәм 57
Хоруз 58
Бүлбүл вә гарышга 58

КИЧИКЈАШЛЫ УШАГЛАР ҮЧҮН

Теймур Эльчин

(Алиев Теймур Сулейман оглы)

ДЕРЕВО СКАЗОК ДЕДУШКИ ТОГРУЛА

СКАЗКИ И СТИХИ

(На азербайджанском языке)

Редактору *Мәммәд Намаз.*
Бәдии редактору *С. Шатиков.*
Техники редактору *Н. Сулејманов.*
Корректору *К. Талдыгова.*

ИБ № 846.

Јығылмаға верилмиш 4.06.81. Чапа имзаланмыш 5.01.82. Кағыз форматы 70×90[1]/16. Мәтбәә кағызы № 1. Јүксәк чап үсулу. Литературныј шрифт. Шәрти ч/в. 4,39+12 јап. шәкил. Рәнкли шәрти ч/в. 9,43. Учот нәшр. в. 4,3. Тираж 7000. Сифариш № 763. Гијмәти 70 гәп.

Азәрбајҹан ССР Дөвләт Нәшријјат, Полиграфија вә Китаб Тиҹарәти Ишләри Комитәси.

«Кәнҹлик» нәшријјаты, Бакы, Һүсү Һаҹыјев күчәси, 4.

26 Бакы комиссары адына мәтбәә, Бакы Әли Бајрамов күчәси, 3.

198/898
441